

SELVITYSPROSESSI HUOLTORIIDASSA - Käsikirja

Sisällys

1. Selvitysprosessi huoltoriidassa.....	3
1.1. Yleistä.....	3
1.2. Selvitystyön oikeudellinen tausta.....	3
1.3. Sosiaalitoimen rooli selvitystyössä	4
1.4. Selvitystyön sisältö	5
1.5. Selvityksen sitovuus	5
2. Selvitysprosessin kuvaus.....	6
2.1. Prosessikaavio	6
2.2. Vireilletulo	6
2.3. Vanhempien tapaamiset.....	7
2.4. Kotikäynti.....	7
2.5. Lapsen kuuleminen	8
2.6. Tietojensaantipyynnöt muilta viranomaisilta	8
2.7. Selvityksen tekeminen.....	9
3. Selvityksen sisältö.....	11
Liite 1 Lomake _ Kutsu	12
Liite 2 Lomake _ Suostumus salassa pidettävien tietojen antamiseen	13
Liite 3 Lomake _ Tiedonsaantipyyntö päivähoito, koulu yms.	14
Liite 4 Lomake _ Tiedonsaantipyyntö poliisi.....	15
Liite 5 Lomake _ Selvityspohja	16
Lähteet.....	18

1. Selvitysprosessi huoltoriidassa

1.1. Yleistä

Valtaosa vanhemmista sopii eron jälkeen lapsen tai lasten asumiseen, huoltoon ja tapaamiseen liittyvistä asioista. Parisuhteen käsittelemättömiä riitoja selvitetään kuitenkin yhä enenevässä määrin huolto- ja tapaamissopimusneuvotteluissa sekä käräjäoikeuksissa.

Lapsen arjessa tämä tarkoittaa sitä, että hän joutuu elämään tässä vanhempien ristiriitojen värityksessä ilmapiirissä. Mitä vakavampi ja pidempikestoisempi riita on, niin sen raskaampi tilanne on lapselle. Jos vanhemmat eivät pääse keskinäiseen sopimukseen lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisesta, he hakevat ratkaisua käräjäoikeudesta. Näin vanhemmat siirtävät osan itselleen kuuluvasta lapsia koskevasta päätösvallasta oikeuden päätettäväksi.

Riitatilanteissa käräjäoikeus pyytää lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain perusteella sosiaalilautakunnalta selvityksen vanhempien ja lapsen tilanteesta. Selvitys on merkittävä osa käräjäoikeuden oikeudenkäyntiaineistoa sen päättäessä lapsen huolto- ja tapaamisasiasta.

Maija Auvisen mukaan selvitykset voidaan jakaa kolmeen ryhmään:

- ✿ lapsella on kaksi tasaväkiä vanhempaa, jotka haluavat ulkopuolisen päätöksen asiaan
- ✿ toisella tai molemmilla niin vaikeita psykososiaalisia pulmia, että viranomaisten on ratkaistava, kumpi tarjoaa lapselle turvallisemmat olosuhteet
- ✿ patologiset tapaukset

Jako näkyy myös käytännön työssä. Selvitysten laatiminen on haastava sosiaalityön osa-alue, joka vaatii erityistä osaamista ja asiantuntemusta. Ero on lapsen elämässä muutoskohta sekä usein kriisi ja jossa perheen kanssa oikeanlaisella työskentelyllä voidaan auttaa tilanteen selviämistä rakentavalla tavalla.

Selvitystyö ei ole itsessään perheasioiden sovittelua, hoitoa, terapiaa eikä lastensuojelutyötä. Tärkeää on tunnistaa näiden tarve niin, että vanhempia voidaan ohjata eteenpäin ja tarvittaessa olisi osattava ohjata perheitä perheneuvolaan selvittämään ristiriitojaan tai patologisissa tapauksissa lastenpsykiatrian piiriin. Selvitystyöhön sisältyy kuitenkin vanhemmuutta ja nimenomaan yhteistyövanhemmuutta tukevia ja sovittavia elementtejä, koska vanhempia on tarvittaessa autettava sopimuksen tekemisessä.

Huoltoriitoihin liittyviin selvityksiin liittyy paljon emotionaalisia, sosiaalisia ja moraalisia tunnelatauksia. Näiden realistinen tunnistaminen, jäsentäminen oikeisiin mittasuhteisiin ja sen analyysi, miten ne vaikuttavat lapsen huoltoon, asumiseen ja tapaamisiin, vaatii sosiaalityöntekijöiltä erityistä ammatillisuutta ja eroasioihin perehtynyttä erityisosaamista. Selvitystyön tärkein elementti on aina antaa tietoa oikeudelle siitä, miten lapsen tilanne turvataan muuttuneissa olosuhteissa.

1.2. Selvitystyön oikeudellinen tausta

Vanhemmat sopivat ensisijaisesti lapsensa huoltoon, asumiseen ja tapaamiseen liittyvistä asioista keskinäisellä sopimuksella, jonka sosiaalilautakunnan alainen viranhaltija vahvistaa. Toisena vaihtoehtona vanhemmat pyytävät lapsen huoltoon, asumiseen ja tapaamisiin ratkaisua käräjäoikeudelta avioeron liitännäisiasiana. Tällöin, mikäli vanhemmat ovat yksimielisiä, hakemuksesta tehdään käräjäoikeudessa kansliapäätös avioeropäätöksen yhteydessä. Mikäli vanhemmilla on erilainen näkemys siitä, miten lapsen huolto, asuminen ja tapaamiset tulisi järjestää, he hakevat näihin kysymyksiin oikeuden ratkaisua.

Käräjäoikeus pyytää tarpeelliseksi katsomissaan tapauksissa selvityksen vanhempien ja lapsen tilanteesta ja olosuhteista sen kunnan sosiaalilautakunnalta, missä lapsella, lapsen vanhemmilla, huoltajalla tai huoltajaksi esitetyllä on kotipaikka. Mikäli vanhemmat asuvat eri paikkakunnilla, pyyntö menee molempien vanhempien kotikuntien sosiaalilautakunnille, joiden tulee valmistella selvitys yhteistyössä.

Päävastuun selvityksestä kantaa se kunta, jossa lapsella on kotipaikka. Yhteistyön tulisi olla todellista eikä vain asiakirjatietojen vaihtamista. Tarvittaessa käräjäoikeus voi pyytää selvityksen tehneet sosiaalityöntekijät kuultavaksi oikeuteen. Usein pyyntö tulee vanhempien aloitteesta.

Käräjäoikeus pyytää joko omasta aloitteestaan tai vanhempien pyynnöstä sosiaalilautakunnan selvityksen silloin kun

- ✿ vanhemmat eivät ole päässet yksimielisyyteen lapsen huoltoon, asumista ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa
- ✿ on aihetta olettaa, että lapsen huollon ratkaiseminen vanhempien sopimalla tavalla olisi vastoin lapsen etua
- ✿ huolto on tarkoitus määrätä lapsen vanhemman ohella tai sijasta muulle tai muille henkilöille
- ✿ selvitystä on muutoin lapsen edun kannalta pidettävä aiheellisena

Lapsen huolto- ja tapaamisasioihin liittyvä selvitys on osa sosiaalihuoltolain mukaista kunnan järjestämää sosiaalipalvelua. Sosiaalilautakunta voi tehdä selvityksen ainoastaan käräjä-, hovi- ja korkeimman oikeuden pyynnöstä. Selvitystä ei tehdä viranomaisaloitteesta eikä myöskään vanhempien tai heidän asianajajiensa aloitteesta. Erityistä muihin sosiaalipalveluihin verrattuna selvitystyössä on se, että siinä voidaan esittää käräjäoikeudelle lapsen etuun pohjaten muutoin salassa pidettävää tietoa.

Usein selvityksessä käytetään myös muiden viranomaisten asiantuntemusta, esimerkiksi päivähoitosta pyydetään lausuntoa lapsen tilanteesta. Yhä useammin pyydetään myös kasvatus- ja perheneuvolasta lausuntoa perheen tilanteesta ja selvitys voi esimerkiksi koskea lapsen kehitystä, perheen vuorovaikutusta tai lapsen mielipidettä sekä toivomuksia.

Lastensuojeluasetus edellyttää, että selvityksen luotettavuuden ja puolueettomuuden vuoksi se on pääasiallisesti tehtävä paritöinä. Selvityksen voi tehdä lastensuojelutehtävissä toimiva sosiaalityöntekijä yhdessä toisen asiaan perehtyneen työntekijän kanssa. Sosiaalityöntekijän tulisi ennen selvitystyöhön ryhtymistä varmistaa esteellisytensä eli sosiaalityöntekijä voi olla esteellinen tekemään selvityksen, jos hän on toiminut aikaisemmin esimerkiksi perheasioiden sovittelijana. Sosiaalityöntekijöiden toimiminen eri rooleissa saman perheen kanssa voi herkästi aiheuttaa epäluottamusta asiakkaassa. Pienissä kunnissa esteellisyys ja asiantuntemuksen varmistaminen voi tarkoittaa sitä, että tarkoituksenmukaisinta on pyytää virka-apua toisesta kunnasta.

1.3. Sosiaalitoimen rooli selvitystyössä

Selvitystyöllä on neljä eri funktiota

1. Selvityksen tuottaa käräjäoikeudelle sosiaalitoimen ammatilliseen asiantuntemukseen perustuvia tietoja huoltoratkaisun tekemiseksi. Selvitykseltä edellytetään yksittäistapauksen edellyttämän faktatiedon lisäksi asiantuntevaa ammattitietoa lapsesta ja ihmissuhteista.

2. Jos selvitystä tehtäessä käy ilmi, että asia on ratkaistavissa vanhempien keskinäisellä sopimuksella, työntekijän on annettava vanhemmille tarvittavaa apua sopimuksen tekemisessä.
3. Antaa vanhemmille tietoa lapsen huollon eri vaihtoehtoista, asumiseen ja tapaamisiin liittyvissä asioissa ja mikä niiden merkitys on suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon. Sopuratkaisu on aina mahdollinen vaikka asia on oikeudessa.
4. Lapsen kuuleminen ja mielipiteen selvittäminen siten, ettei lapsi koe olevansa asiassa ratkaisijana.

1.4. Selvitystyön sisältö

Käräjäoikeudelta saatava selvityspyyntö ohjaa työskentelyn sisältöä ja selvityksessä keskitytään niihin seikkoihin, joista selvitystä pyydetään. Selvitys voi koskea lapsen huoltoa, asumista tai tapaamisoikeutta tai näitä kaikkia.

Käräjäoikeuksien pyynnöt vaihtelevat ja ne voivat olla yksityiskohtaisia tai hyvin avoimia. Pääperiaate on se, että selvitys keskittyy niihin asioihin, mihin vanhemmat ratkaisua hakevat ellei selvitystyön aikana vanhempien taholta muuta ilmene.

Vanhemmat voivat prosessin aikana peruuttaa hakemuksen joltain osin tai muuttaa vaatimustaan. Joskus saattaa olla paikallaan tarkistaa käräjäoikeudesta se, mihin nimenomaisesti seikkoihin selvityksessä toivotaan keskittyvän.

Tuomioistuimet toivovat sosiaalitoimelta tosiseikkojen raportointia ja havaintoja, eivät niinkään arvioita perheen tilanteesta. Pitkälle meneviä johtopäätöksiä ja tulkintoja vanhempien tai lasten käyttäytymisestä tai puheista on syytä välttää.

Olellaisen tärkeää on, että selvityksessä erotetaan selkeästi toisistaan

- vanhempien kertomukset ja mielipiteet
- selvitetty tosiseikasto
- työntekijän arviot ja johtopäätökset perheen tilanteesta

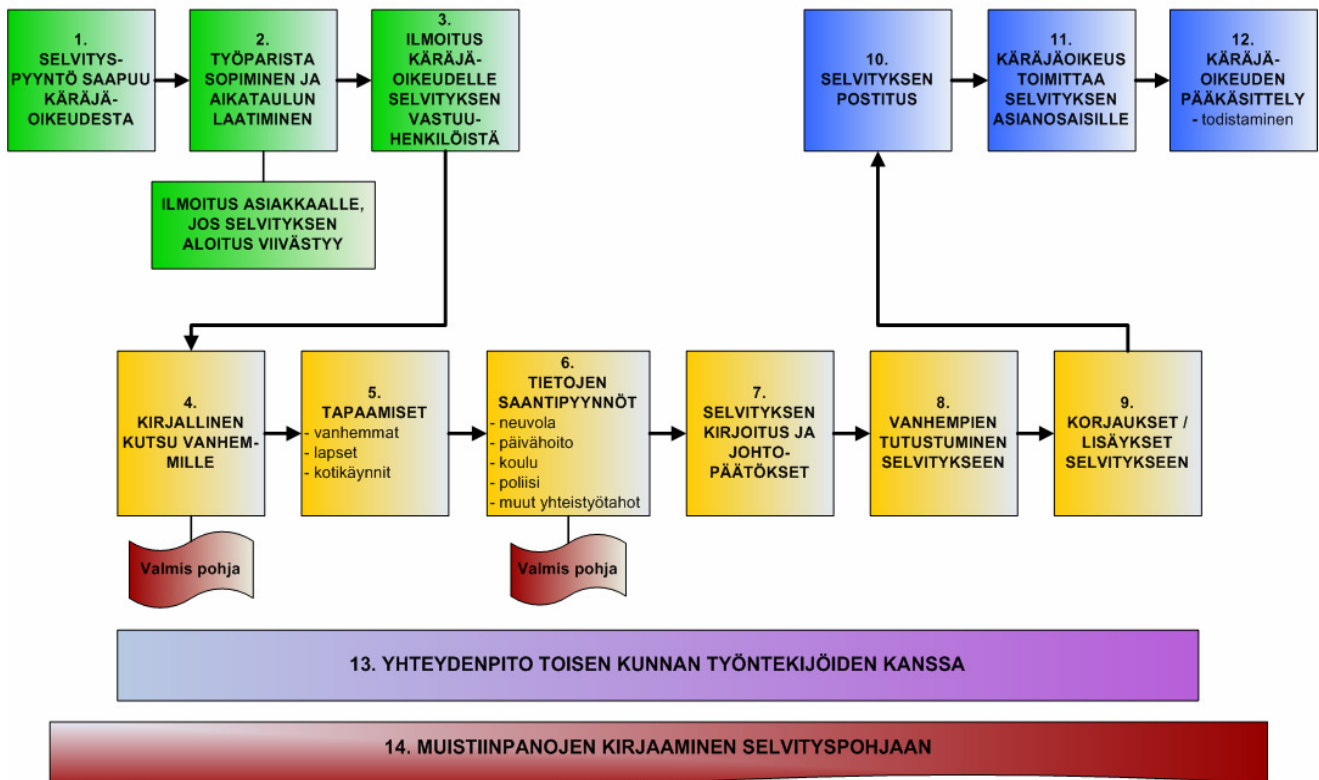
1.5. Selvityksen sitovuus

Selvitys ei velvoita tuomioistuinta eli tuomioistuimen ratkaisu saattaa olla erilainen kuin selvityksen tulos. Maija Auvisen mukaan sosiaalitoimen ratkaisuehdotukset menestyivät tuomioistuimissa selvästi heikommin kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Ainakin joka neljäs ratkaisusta poikkesi ehdotetusta. Tasapelitilanteissa tuomioistuimet saattoivat arvioida kilpailevia vaihtoehtoja toisin kuin sosiaalitoimi. Selvityksiä vastaan esitetyle todistelulle annettiin toisinaan merkitystä. Vaikka selvitysten puolueellisuutta ja tasapuolisuutta arvosteltiin runsaastikin, oikeusratkaisuihin verrattuna selvitystyö onnistui silti kohtuullisen hyvin.

2. Selvitysprosessin kuvaus

2.1. Prosessikaavio

SELVITYSPROSESSI HUOLTORIIDASSA

2.2. Vireilletulo

1. Pyyntö saapuu sosiaalitoimeen. Selvityspyyntö voi saapua joko käräjäoikeudesta tai virka-apupyynnönä toisesta kunnasta.
2. Mikäli molemmat vanhemmat asuvat samassa kunnassa, selvitys laaditaan parityönä ja työpari on pääsääntöisesti kunnan toinen sosiaalityöntekijä. Mikäli kunnan sosiaalityöntekijä/lastenvalvoja on työskennellyt pitkään perheen kanssa ja kokee olevansa jäävi, kunnassa täytyy harkita muita järjestelyitä, esimerkiksi ostopalvelua.

Mikäli toinen vanhemmista asuu lähikunnassa, on järkevää tehdä yksi yhteinen selvitys, jolloin työpari tulee toisesta kunnasta. Neljän sosiaalityöntekijän työpanos yhden selvityksen tekemiseen on liikaa.

Mikäli toinen vanhemmista asuu niin kaukana, ettei yhteisen selvityksen tekeminen ole mahdollista, selvitys tehdään omassa kunnassa. Tällöin on tärkeää olla yhteydessä toiseen kuntaan, jotta selvitys voitaisiin tehdä mahdollisuuksien mukaan samassa tahdissa ja sopia yhteisneuvottelun järjestämisestä tai muusta yhteistyöstä. Lisää kuntien välisestä yhteistyöstä on kohdassa 13.

Jos selvityksen aloittaminen viivästyy oman tai yhteistyökunnan kanssa jostakin syystä, on hyvän hallintotavan mukaista ilmoittaa asiakkaalle joko kirjeitse tai puhelimitse viivytyksestä ja antaa hänelle arvio selvityksen aloittamisen ajankohdasta.

3. Ilmoitetaan työparin nimet ja yhteystiedot kärjäoikeudelle, mikäli sitä pyydetään. Tampereen kärjäoikeus on pääsääntöisesti pyytänyt ilmoitusta selvityksen vastuuhenkilöistä ja heidän yhteystiedoistaan. Muissa kärjäoikeuksissa käytäntö vaihtelee.
4. Lähetetään kutsu vanhemmalle tai vanhemmille (kirjepohja).

2.3. Vanhempien tapaamiset

5. Tapaamisia vanhempien kanssa on niin monta kuin asioiden selvittäminen vaatii, keskimäärin 2-5. Ensimmäisellä kerralla kerrotaan vanhemmille selvitystyön prosessi, työskentelyn periaatteet ja työntekijöiden rooli selvityksen tekijöinä. Myös aikataulusta on hyvä sopia mahdollisimman pitkälle etukäteen.

Vanhempia tavataan pääsääntöisesti yhdessä, mutta harkinnan mukaan myös erikseen. Vanhempien tapaaminen yhdessä lisää selvityksen luotettavuutta, koska selvitykseen ei voida kirjata toiselle vanhemmalle uusia asioita, kun toisen vanhemman mielipiteet on kuultu jo yhteisneuvotteluissa ja niihin on voinut kommentoida. Selvitystyöntekijät eivät voi ottaa tietoonsa toisen vanhemman luottamuksella kertomia asioita varsinkin, jos niillä on oleellista merkitystä asian ratkaisun kannalta. Selvityksen tehtävänä on saattaa kärjäoikeuden tietoon kaikki ratkaisun kannalta oleellinen tieto ja kaikki kärjäoikeudelle toimitettu tieto on myös toisen vanhemman luettavissa.

Vanhempien yhteisneuvotteluissa ja myös vanhempia yksin tavattaessa muistiinpanot voi kirjata fläppitaululle. Fläppitaululta vanhemmat voivat seurata, että hänen sanomansa tulee kirjattua oikein. Fläppitaulu toimii myös apuvälineenä, jos vanhemmat puhuvat päällekkäin tai keskeyttävät toisiaan, tai jos toinen vanhemmista on huomattavasti puheliaampi kuin toinen. Taululta näkee, että muistiinpanoja ei voi kirjoittaa edellä mainituissa tilanteissa tai taululta pystyy esittämään, että keskustelu ei ole tasapuolista.

Vanhemmille on hyvä kertoa myös se, että he voivat selvitysprosessin missä vaiheessa tahansa tehdä osasta tai kaikesta riidanalaisena olevasta/ olevista asioista sopimuksen. Sopimus vahvistetaan lapsen asuinkunnan sosiaalilautakunnassa (lastenvalvoja). Jos vanhemmat päätyvät sopimukseen, selvitystä ei laadita. Sopimuksesta ilmoitetaan kärjäoikeuteen ja laadittu sopimus lähetetään oikeudelle tiedoksi.

2.4. Kotikäynti

Selvityksen aikana tehdään kotikäynti kummankin vanhemman luokse. Tällöin pyritään siihen, että tavataan lapsi ja vanhempi yhdessä vanhemman omassa kodissa. Lisäksi hyvä käytäntö on pyrkiä tapaamaan vanhemman mahdollinen uusi kumppani ja kaikki taloudessa asuvat lapset. Kotikäynnillä kiinnitetään huomioita kodin ulkoihin asioihin lapsen turvallisen elinympäristön näkökulmasta ja mikäli lapsella on erityistarpeita, niiden vaatimukseen kiinnitetään huomioita (esimerkiksi jos lapsi on hyvin allerginen, onko asia huomioitu vanhemman kodissa). Kotikäynnillä voi tutustua koko asuntoon ja pyytää lasta esittelemään kotia ja voidaan havainnoida onko lapsella kodissa omaa paikkaa. Kotikäynnillä on yleensä mahdollisuus kuulla vanhemman uutta puolisoa ja kirjat ylös hänen näkemyksensä asiaan. Kotikäynnin tärkein tehtävä on havainnoida vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta. Lisäksi kotikäynnin tarkoitus on tutustua lapseen ennen hänen kuulemistaan. Kotikäyntiä on hyvä suunnitella etukäteen, jotta käynnillä muistaa ja huomaa kiinnittää huomiota lasten kannalta oleellisiin asioihin.

2.5. Lapsen kuuleminen

Selvityksen aikana pyritään tapaamaan kaikki perheen lapset. Noin 6-vuotiaat (esikouluikäinen) ja sitä vanhemmat lapset tavataan sosiaalitoimistossa tai muussa neutraalissa paikassa ilman vanhempia ja heidän kuulemisensa kirjataan selvitykseen. Pääsääntöisesti sisarukset kuullaan kukin erikseen. Alle 6-vuotiaat lapset tavataan kotikäynnillä ja heidän vuorovaikutusta ja suhdetta vanhemman kanssa pyritään havainnoimaan.

Lapselle on hyvä selventää kuulemisen tarkoitus ja periaatteet. Kumpikin vanhempi voi olla tuomassa lasta kuulemiseen, mikäli se on mahdollista. Tällöin lapsi ei ole ollut vain toisen vanhemman vaikutuspiirissä ennen tapaamista. Tapaamisen alussa pyydetään kummaltakin vanhemmalta lupa siihen, että lapsi voi kertoa vapaasti omat ajatuksensa työntekijöille. Vanhemmille on hyvä kertoa, että lapsi saattaa reagoida kuulemisen jälkeen esimerkiksi levottomuudella.

Lapselle voidaan sanoa, että häntä kuullaan sen vuoksi, että hänen vanhempansa ovat erimieltä hänen asumisesta tai tapaamisista. Lisäksi kerrataan, että lapsen ei ole pakko kertoa jotakin asiaa ellei itse halua. Samalla kerrotaan myös, että on tärkeää kuulla lapsen oma mielipide hänen asiaansa vaikka hänen ei tarvitse päättää omaa asiaansa, vaan se on aikuisten tehtävä.

Kuulemisessa voi kysyä suoraan lapsen mielipidettä riittävänä olevaan asiaan, mikäli lapsi haluaa asian kertoa. Muuten lapsen kuulemiseen liittyviä teemoja on käsitelty Lasten 7-hankkeen laatimassa lastensuojelutarpeen selvityksen käsikirjassa. Kuulemisessa olisi hyvä saada käsitys lapsen ja vanhempien suhteesta ja lapsen arkipäivästä/tapaamisista vanhempiensa luona. Tähän esimerkiksi nalle-kortit, verkostokartta ja muut Pesäpuun materiaalit ovat hyviä apuvälineitä. Kuulemisen lopuksi on hyvä käydä läpi pääpiirteissään lapsen kertomat asiat, jotta hän voi tarkistaa, onko kaikki hänen sanomansa sellaista, mikä voidaan kertoa myös vanhemmille.

Lapselle voi tarjota kuulemisessa esimerkiksi mehua ja keksejä ja lopuksi hänelle voi antaa pienen muiston (esimerkiksi tarran), jotta tapaamisesta jäisi lapselle mahdollisimman miellyttävä olo. Pesäpuu ry on kehittänyt palautelomakkeita, joilla voi pyytää lapselta/nuorelta hänen ikätasonsa mukaisesti palautetta hänen tapaamisestaan. Palautetta voi pyytää myös vanhemmilta.

Jos kyse on pelkästään huollon muutoksesta, yleensä kotikäynti ja lasten kuuleminen ei ole tarpeen. Jos lapsi on tietoinen vanhempien riidasta ja käräjäoikeusprosessissa, hänelle ulkopuolisen ja neutraalin henkilön kanssa keskustelu voi olla positiivinen kokemus.

2.6. Tietojensaantipyynnöt muilta viranomaisilta

6. Vanhempia tulee informoida ja kysyä heiltä suostumusta lapsia koskevien tietojen pyytämiseen eri viranomaisilta. Heidän suostumuksesta voi pyytää myös kirjallisena. Sosiaalihuollon asiakaslain mukaisesti tietoja voi pyytää myös ilman asiakkaan suostumusta, mutta tällöinkin asiakkaan tulee olla siitä tietoinen.

Mikäli lapsi on päivähoidossa tai koulussa, on yleensä tarpeen pyytää päivähoidon henkilökunnalta tai opettajalta tietoa lapsesta. Tietoja voi pyytää puhelimitse ja kirjata muistiinpanoihin kerrotut asiat. Kun muistiinpanoista on kirjoittanut valmiin tekstin, on hyvä soittaa tietoja antaneelle taholle ja lukea teksti sanasta sanaan. Tällöin henkilön sanomaksi ei kirjata mitään, mitä hän ei ole tarkoittanut. Luonnollisesti lausunnon voi pyytää myös kirjallisena. Kummassakin tapauksessa tiedonantajalla täytyy selvittää miksi tietoa pyydetään ja mihin sitä käytetään ja kertoa, että asiakasta on informoitu pyynnöstä.

Päivähoidosta tai koulusta voi kysyä lapsesta muun muassa seuraavia asioista:

- vastaajan nimi ja ammattinimike (kirjataan selvitykseen)
- miten kauan vastaaja on tuntenut lapsen
- päivärytmi
- vaatetus ja varustus ja niiden asianmukaisuus
- kaverisuhteet
- poissaolot ja niistä ilmoittaminen
- yhteistyö vanhempien kanssa
- kuvaus siitä, millainen ko. lapsi on luonteeltaan ja käytökseltään
- mahdolliset henkilökunnan huolenaiheet
- koulussa koulumenestys
- mahdolliset muut juuri ko. lasta koskevat kysymykset

Terveystieteidenhuollosta (neuvola, lääkäri) voi tiedustella lapsen terveydentilan lisäksi lapsen kehityksestä, yhteistyöstä vanhempien kanssa, huolenaiheista ym.

Mikäli perheessä on väkivalta tai päihdeongelmia tai epäilyjä niistä, on hyvä pyytää myös tiedot kummankin vanhemman mahdollisista merkinnöistä poliisin rekisteritiedoissa (lomake).

Mikäli perheellä tai lapsella on muita hoitokontakteja, selvityksen liitteeksi voi pyytää tarpeelliseksi katsottuja muita lausuntoja.

2.7. Selvityksen tekeminen

7. Kun kaikki selvityksessä tarvittava tietoa on kerätty, kirjoitetaan selvitys valmiiksi ja sosiaalityöntekijät laativat selvityksen yhteenvedon ja johtopäätökset.
8. Vanhemmat kutsutaan tutustumaan valmiiseen selvitykseen ennen sen lähettämistä oikeudelle. Vanhemmat voivat kommentoida ja korjata itseään koskevia faktatietoja tai omia sanomiaan. Sen sijaan työntekijöiden johtopäätöksiin ei voi esittää korjauksia, mutta niistä voidaan keskustella. Viimeisellä kerralla voi käydä vanhempien kanssa myös keskustelua siitä, miten he toimivat yhdessä vanhempina oikeuden päätöksen jälkeen. Keskeneneräistä selvitystä ei anneta vanhemmille mukaan.
9. Tehdään viimeiset korjaukset tai lisäykset selvitykseen. Työntekijät allekirjoittavat selvityksen.
10. Lähetetään selvitys oikeudelle. Lisäksi selvitys lähetetään kuntaan, jos on tehty kaksi erillistä selvitystä kahdessa kunnassa.
11. Käräjäoikeus postittaa selvityksen vanhempien asianajajille josta vanhemmat saavat omat kappaleensa.
12. Asian pääkäsittely on yleensä muutaman viikon päästä selvityksen määräajasta. Selvityksen laatijaa saatetaan kutsua todistajaksi suulliseen käsittelyyn. Oikeus voi joko haastaa todistajaksi tai muulla tavoin vapaamuotoisesti kutsua kuultavaksi. Haasteen saatuaan todistajan on saavuttava sakon uhalla todistamaan, ellei hänellä ole saapumiseen laillista estettä. Sosiaalityöntekijä voi esittää asiaa käsittelevälle tuomarille toiveen ajasta, jolloin kuuleminen tapahtuu tai tuomarin kanssa voidaan sopia tietty aika todistelulle. Lisäksi on hyvä valmistua etukäteen kuulemiseen lukemalla selvitys läpi ja pyytämällä asianajajalta kysymykset etukäteen. Todistaminen on virkatyötä ilman erillistä palkkiota, ellei työnantajan kanssa muuta sovita.

Todistaja voi muistinsa tukena pitää esillä tekemäänsä selvitystä todistelunsa aikana. Todistajana voi pyytää mahdollisia ulkopuolisia ihmisiä poistumaan oikeussalista, koska sosiaalityöntekijä kertoo salassa pidettäviä asioita perheestä.

13. Mikäli vanhemmat asuvat eri paikkakunnilla ja tehdään kaksi eri selvitystä, on tärkeää pitää yhteyttä toisen kunnan selvitystä laativiin työntekijöihin. Tämä mainitaan yleensä velvoitteena kunnille jo selvityspyynnössä. Mikäli vanhemmat asuvat kohtuullisen matkan päässä toisistaan, pyritään järjestämään yhteisneuvottelu, jossa ovat koolla kummatkin vanhemmat ja molempien kuntien sosiaalityöntekijät. Selvitystä laativien työntekijöiden on tärkeää keskustella myös selvityksen johtopäätöksistä ja pyrkiä löytämään yhteinen näkemys perheen tilanteesta.

Yleensä perheen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi kummankin vanhemman tapaaminen on erittäin tärkeää. Mikäli lasten ja tapaavan vanhemman välillä ei ole ollut yhteydenpitoa tai tapaamisia pitkään aikaan, on selvitystyön aikana luontevaa pyrkiä käynnistämään tapaamiset.

14. Selvitysten muistiinpanoja on hyvä kirjata selvityspohjaan neuvotteluiden jälkeen, jos se vain on mahdollista. Kun muistiinpanoja kirjataan koko prosessin ajan, puuttuvat asiat ja ristiriitaisuudet tulee paremmin huomatuksi.

3. Selvityksen sisältö

TAUSTA/PERHE-ELÄMÄN HISTORIA

Avio-/avoliiton kesto, lasten asuminen ja huolto, eron syyt
Tapaajavanhemman ja lapsen / lasten toteutuneet tapaamiset

VANHEMPIEN OLOSUHTEET

työ, taloudellinen tilanne
Asuminen
Fyysinen/Psyykinen terveys/hoitotahot/lääkitys
Harrastukset (viekö aikaa lasten kanssa olemiselta)
Verkosto
Päihteiden käyttö
Rikosrekisteri, Epäsosiaalinen tausta, Perheväkivalta.

LAPSET

Lasten kuuleminen (aika, paikka, tapa, ketä paikalla)
Lapsen mahdollinen mielipide selvittävistä asioista
Lasten arki: päivähoito, koulu, harrastukset, toverit, päivärytmi
Vanhempien kuvaus lapsista; lapsen rooli perheessä
Kummankin vanhemmat suhteet lapsiin ennen eroa/eron jälkeen
Suhteet uusperheessä
Lasten keskinäinen suhde

KOTIKÄYNNIT

Havainnot lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksesta, kodin olosuhteet tapaamisia tai asumista ajatellen

VANHEMPIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

- Ennen eroa/Eron jälkeen
- mistä lapset näkevät yhteistyön toimivan
Etä/Lähivanhemmuuden tukeminen
- vanhempien väliset suhteet

VANHEMMUUDEN ARVIOINTI/VANHEMMUUS JA KASVATUS

- Kasvatusperiaatteet
- Käytännön kasvatus ja hoito
- Vanhempien näkemys lapsen tarpeista eri ikävaiheissa
- Oman ja toisen vanhemman vahvuudet/parannettavat asiat
- Mihin lapsi tarvitsee isää/äitiä

VANHEMPIEN NÄKEMYKSET ASUMISESTA, HUOLLOSTA JA TAPAAMISISTA

Vanhempien näkemykset hakemistaan asioista perusteluineen

LASTENSUOJELULLINEN TILANNE

YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Yhteenveto lapsen tilanteesta
- Tampereen käräjäoikeuden linja on ollut se, että päätösehdotusta ei välttämättä tarvitse antaa vaan vastuu päätöksen tekemisestä on käräjäoikeudella. Lapsen edun puntarointi eri näkökulmista riittää. Luonnollisesti päätösehdotuksen voi halutessaan antaa.

Liite 1 Lomake _ Kutsu

Nimi _____ pvm _____
Osoite _____

Kutsu

XXx kunnan sosiaalitoimeen on saapunut Tampereen käräjäoikeudesta selvityspyyntö koskien lapsenne/lastenne xxxx huoltoa, asumista, tapaamisoikeutta. Selvityksen laativat parityönä sosiaalityöntekijät xxxx.

Kutsumme teidät xxxx vanhemmat yhteistyöneuvotteluun xxx sosiaalitoimistoon os. xxxxx, (päivämäärä ja kellonaika). Neuvotteluihin on hyvä varata aikaa kaksi tuntia kerrallaan. Selvityksen muista ajankohdista sovimme ensimmäisessä neuvottelussa.

Ystävällisin terveisin

sosiaalityöntekijä
puh.
s-posti:

Liite 2 Lomake _ Suostumus salassa pidettävien tietojen antamiseen

Suostumus salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen

Suostun siihen, että _____ (päivähoito, koulu, poliisi, yms. tahot mainittava)viranomaiset voivat luovuttaa _____ kunnan sosiaalityöntehtäjille itseäni ja lapsiani koskevia selvityksen laatimiseksi tarvittavia salassa pidettäviä tietoja.

päiväys

Suostumuksen antajan allekirjoitus ja nimen selvennys

Vakuudeksi:

Sosiaalityöntekijä(t)

Liite 3 Lomake _ Tiedonsaantipyyntö päivähoito, koulu yms.

Nimi _____ pvm _____
Osoite _____

Tietojensaantipyyntö

Tampereen käräjäoikeudessa on vireillä _____(lasten nimet) asumista, huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva riita-asia. Asian ratkaisua varten käräjäoikeus on pyytänyt selvitystä edellä mainittujen lasten ja heidän vanhempiensa _____ ja _____ (vanhempien nimet) olosuhteista. Vanhemmat ovat antaneet kirjallisen suostumuksensa tietojen pyytämiseen / vanhempia on informoitu tietojen pyytämisestä.

Selvitystä varten pyydämme _____ koskien seuraavat tiedot:

- Lapsen poissaolot? Onko poissaoloista ilmoitettu asianmukaisesti?
- Lapsen vaatetus ja varustus?
- Kuka tuo ja hakee lapsen?
- Onko lapsesta jotakin huolta?
- muuta?

Pyyntö perustuu lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 20§.

Pyydämme lähettämään tiedot _____mennessä osoitteeseen _____.

Terveisin

sosiaalityöntekijä
s-posti
puh

Liite 4 Lomake _ Tiedonsaantipyyntö poliisi

pvm

Nimi
Osoite

Tietojensaantipyyntö

Tampereen kärjäoikeudessa on vireillä _____(lasten nimet) asumista, huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva riita-asia. Asian ratkaisua varten kärjäoikeus on pyytänyt selvitystä edellä mainittujen lasten ja heidän vanhempinsa _____ ja _____ (vanhempien nimet) olosuhteista. Selvitystä varten pyydämme poliisin rekisteritiedot _____(äidin/ja tai isän nimi ja hetu) _____-_____ väliseltä ajalta. Asianosaiset ovat antaneet kirjallisen suostumuksensa tietojen pyytämiseen.

Pyyntö perustuu lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 20§.

Pyydämme lähettämään tiedot xxx mennessä osoitteeseen xxx.

Terveisin

sosiaalityöntekijä
s-posti
puh

Liite 5 Lomake _ Selvityspohja

TAMPEREEN KÄRÄJÄOIKEUS
Hakemusasiat /xx. osasto
PL 14
33101 TAMPERE

Salassa pidettävä Julkl 24 § 1 mom k 25

Kunnan yhteystiedot

Tampereen käräjäoikeuden olosuhdeselvityspyyntö Diaarinumero

Selvitys lapsen asumisesta, huollosta ja tapaamisoikeudesta

Selvitykseen osalliset

Nimi, hetu

Nimi, hetu

lapsi, hetu

Selvityksen laatijat

Kunnan nimi sosiaalityöntekijä xxxx ja sosiaalityöntekijä xxxx.

Työskentelyn sisältö

Käytössämme on ollut xxxkunnan sosiaalitoimen asiakastiedot. Lisäksi olemme olleet yhteydessä xxxx kaupungin sosiaalityöntekijä xxx puhelimitse ja sähköpostitse. Olemme olleet puhelimitse yhteydessä lastentarhanopettaja xxx.

Tapaamiset selvitystyön aikana:

17.9.2007 Tapaaminen xxx sosiaalitoimessa, tavattu xxx

23.9.2007 Tapaaminen...

1.10.2007 Tapaaminen... Tutustuminen selvitykseen.

TAUSTA

VANHEMPIEN OLOSUHTEET

LAPSET

KOTIKÄYNNIT

VANHEMPIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

VANHEMMUUDEN ARVIOINTI

HAKEMUS

VANHEMPIEN NÄKEMYKSET ASUMISESTA, HUOLLOSTA JA TAPAAMISISTA
LASTENSUOJELULLINEN TILANNE
YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Lähteet

Lastensuojelun käsikirja: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

[Fl/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/erotilanne/selvitystuomioistuimelle/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-Fl/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/erotilanne/selvitystuomioistuimelle/)

Viitattu 29.4.2008.

Taskinen, Sirpa (2001) Lapsen etu erotilanteessa. Opas sosiaalitoimelle. Stakes: Oppaita 46.

Saarijärvi: Gummerus.

Auvinen, Maija (2006) Huoltoriidat tuomioistuimissa: sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Litmila, Marjukka (2002) Lapsen asema erossa. Helsinki: Wsoy, 131-132

Lainsäädäntö:

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812

Lastensuojeluasetus 16.12.1983/1010

Asetus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 28.6.1994/556